

Socionomer som forskare i hälso- och sjukvård

- en kartläggning

Birgitta S Eriksson

Mariann Olsson

Under våren 1995 etablerades ett nätverk för forskande socionomer i hälso- och sjukvård. Syftet har varit att utveckla yrkesgruppens forskning och överbrygga gränser mellan vetenskapliga discipliner och fakulteter. Inom nätverket har man kunnat identifiera 23 socionomer inom hälso- och sjukvård som disputerat varav fyra blivit docenter. Nätverket fungerar som en offensiv påtryckare såväl vad gäller undervisning som forskning i socialt arbete i hälso- och sjukvård. Ett konstruktivt samarbete har utvecklats där flera socialhögskolor nu har kurser i ämnet. De fem filosofie doktorernas verksamhet är inriktad mot undervisning medan de 16 medicine doktorerna ofta kombinerar forskning med praktik och/eller undervisning. Birgitta S Eriksson är socionom och fil dr vid Stockholms universitet och Marianne Olsson socionom och med dr vid Huddinge sjukhus.

Bakgrund

År 1914 anställdes den första kuratorn inom psykiatri. För somatisk sjukvård anställdes den första kuratorn år 1920. Kuratorsyrkets utveckling sedan dess har Fredlund (1997) beskrivit. Via de socialmedicinska institutionerna kom socionomer att ingå i undervisning och forskning från 1960-talet (a a).

Svensk Kuratorsförenings studiedagar för kuratorer år 1989 hade som övergripande tema forskning bland kuratorer. Ett dilemma som belystes var den vetenskapliga tillhörigheten - medicinsk institution eller socialhögskola. Svårigheterna bestod i att hitta socialt intresserade medicinare som ville handleda socionomer respektive medicinskt intresserade socionomer med tillräcklig kompetens för att handleda.

Kännedom om forskningsaktiviteten bland socionomer inom hälso- och sjukvård var vid denna tidpunkt relativt blygsam. Engberg (1990) utgick från presentationer som gjordes i Örebro och fann att av totalt 165 inskrivna doktorander vid de olika socialhögskolorna

var 15 kuratorer, dvs socionomer med sin verksamhet förlagd till hälso- och sjukvården.

Engberg (a a) visade också att under åren 1985-1990 hade sex socionomer i hälso- och sjukvård (kuratorer) disputerat varav fem inom medicinsk fakultet och en vid en institution för socialt arbete-socialhögskola.

En sammanställning gjord för Förbundet för forskning i socialt arbete (Moen, 1995) visade att totalt 61 avhandlingar hade lagts fram vid institutionerna för socialt arbete-socialhögskolorna. Utifrån denna sammanställning kan bara fyra antagas tillhöra hälso- och sjukvårdssektorn.

Dellgrans & Höijers (1996) sammanställning för tiden 1980-1995 av samtliga avhandlingar vid institutionerna för socialt arbete-socialhögskolorna tillförde ingen ny information beträffande avhandlingar av socionomer inom hälso- och sjukvård.

Karlsson & Kihlström (1996) fann något senare 65 avhandlingar inom socialt arbete men inte heller av det materialet gick det att utläsa hur många som berörde hälso- och sjukvårdsarbete.

Pettersson (1996) beklagade att så få kuratorer fanns inskrivna som doktorander vid institutionerna för socialt arbete-socialhögskolorna eftersom deras kompetens är viktig för kunskapsutvecklingen inom ämnet socialt arbete. Det lilla antalet kunde bero på att socionomer i hälso- och sjukvård inte forskar men det kunde också bero på att socionomer inom hälso- och sjukvårdsområdet söker sig till andra institutioner än socialhögskolor för att få handledning i sin forskning och för sitt avhandlingsarbete.

Svårigheterna: att hitta socialt intresserade medicinare som vill handleda socionomer respektive medicinskt intresserade socionomer med tillräcklig kompetens

Det tycks varit mer intressant för kuratorer att vända sig till någon institution inom den medicinska fakulteten

I de kartläggningar som refererats ovan har man oftast bortsett från de socionomer som disputerat inom annan institution än socialt arbete-socialhögskola. Därför syns inte heller hela forskningsaktiviteten bland socionomer i hälso- och sjukvård. Som Engberg (1990) visade tycks det ha varit mera intressant för kuratorer att vända sig till någon institution inom den medicinska fakulteten med sitt avhandlingsarbete och inte i första hand till någon av institutionerna för socialt arbete-socialhögskolorna.

Socionomer i hälso- och sjukvård har sällan en självklar vetenskaplig tillhörighet till den medicinska forskningstraditionen. Vid socialhögskolorna har det å andra sidan varit problematiskt att finna intresserade och kompetenta handledare.

I syfte att stödja, stimulera och utveckla socionomers forskning inom hälso- och sjukvård, för att överbrygga gränser mellan olika vetenskapliga discipliner och för att utveckla ett samarbete över fakultetsgränserna bildades under våren 1995 ett nätverk för forskande socionomer i hälso- och sjukvård. Nätverket har kartlagt i vilken grad och inom vilka olika vetenskapliga discipliner som socionomer i hälso- och sjukvård har disputerat eller är inskrivna som doktorander och vilka arbetsuppgifter de skaffar sig som doktorer.

Syfte

Syftet med detta arbete är att beskriva och synliggöra forskningsaktiviteten bland socionomer inom hälso- och sjukvård oavsett institutionsanknytning.

Metod

Nätverksmedlemmar har tagit kontakt med landets samtliga medicinska högskolor, socialmedicinska institutioner, temainstitutionerna i Linköping, Nordiska Hälsovårdshögskolan i Göteborg och institutionerna för socialt arbete-socialhögskolor i Stockholm, Göteborg, Lund och Umeå. Vid vissa högskolor fanns lätt tillgänglig och samlad information om doktorander, grundutbildning och disputationer. Vid andra innebar kartläggningen mer av detektivarbete.

Till de 23 socionomer som enligt rundfrågningen har disputerat sändes en enkät med frågor om yrkes-

verksamheten efter disputationen. Svar inkom från 21 personer. Svar saknas från en doktor i medicinsk vetenskap och en filosofie doktor.

Resultat

I tabell 1 visar kartläggningen orter och institutioner samt antal disputerade och doktorander under åren 1985 till och med första halvåret 1997.

Tabell 1. Antal socionomer inom hälso- och sjukvård som disputerat och som är inskrivna som doktorander vid olika vetenskapliga institutioner i landet.

Ort/Institution	Disputerat (n)	Doktorander (n)
<i>Medicinska inst.</i>		
Stockholm	9	10
Göteborg	1	2
Malmö/Lund	2	8
Umeå	3	5
Uppsala		1
Linköping	2	3
<i>Socialt arbete</i>		
Stockholm	1	1
Göteborg	1	2
Lund		2
Umeå	1	1
<i>Övrigt</i>		
Temainst.Linköping	2	
Psykologi Göteborg		1
Pedagogik Lund		1
Oklar ort	1	
Totalt	23	37

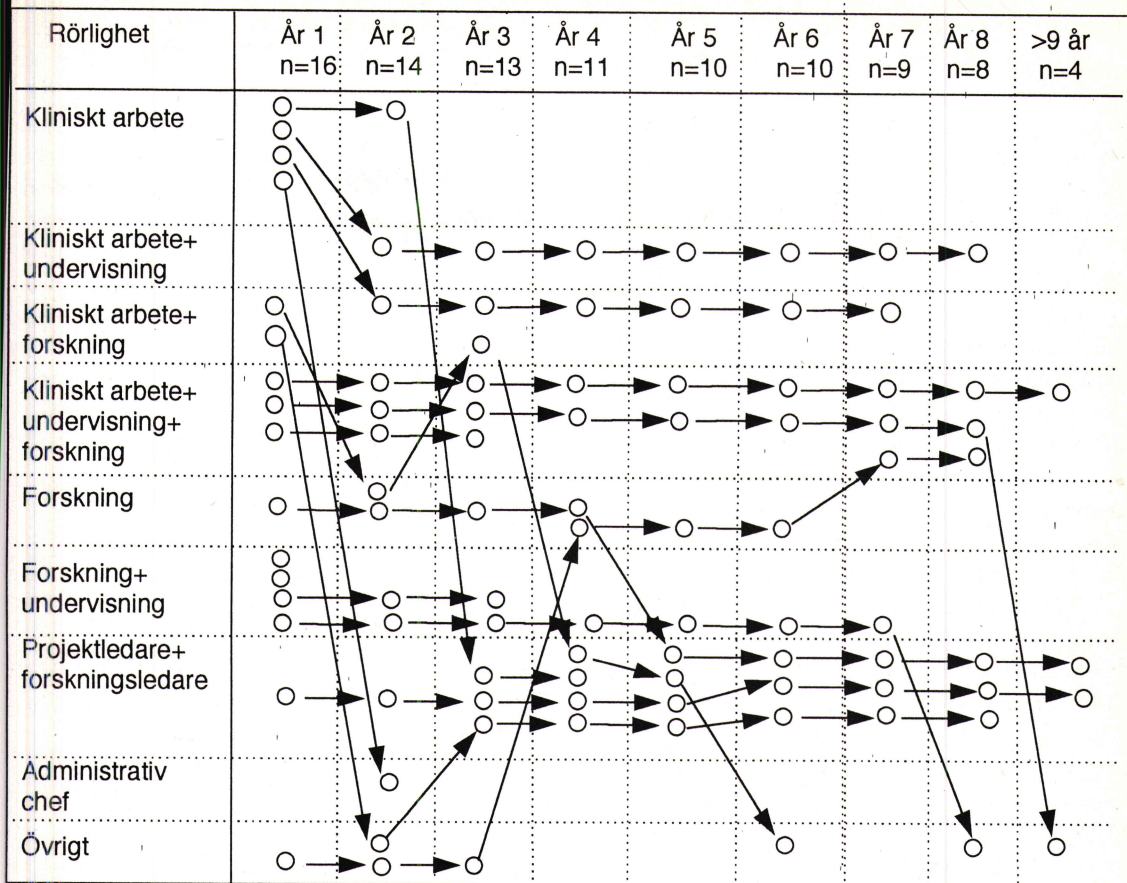
Institutioner vid vilka socionomer vanligen disputerat inom den medicinska sfären är psykiatri och socialmedicin.

Det finns 29 socionomer inom hälso- och sjukvård som är inskrivna som doktorander vid olika medicinska institutioner i landet medan det finns sex personer vid de olika socialhögskolorna och två vid övriga universitetsinstitutioner (psykologi resp. pedagogik).

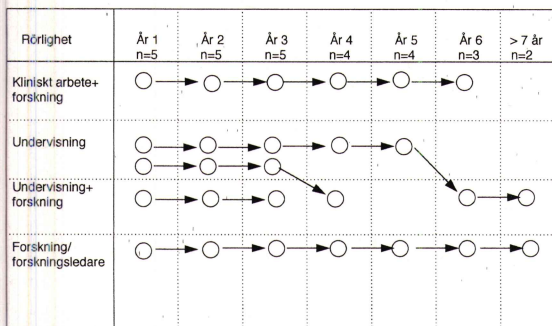
Verksamhet och rörlighet bland disputerade socionomer visas i figur 1 och 2.

Bland de fem filosofie doktorerna är undervisning

Institutioner vid vilka socionomer vanligen disputerat inom medicinska sfären är psykiatri och socialmedicin

Figur 1. Verksamhet och rörlighet bland doktorer i medicinsk vetenskap.

Figur 2. Verksamhet och rörlighet bland filosofi doktorer.

huvudsysslan. Efter något år kombineras den verksamheten med forskningsarbete.

Bland 16 doktorer i medicinsk vetenskap finns fyra med docentkompetens. Inom två år har alla lämnat den kliniska praktiken som huvudsyssla och övergått till

verksamhet som forskare i högre eller mindre grad. Ofta kombineras forskningsarbetet med undervisning och/eller klinisk verksamhet. Undervisning är emellertid för det mesta en mindre bisyssla. Flera doktorer har efter några år blivit forskningsledare i chefsställning. Ingen forskar enbart utan de flesta kombinerar forskningsarbete antingen med praktik och/eller undervisning eller forskar i samband med verksamheten som forskningsledare.

För båda grupperna gäller att rörligheten är som störst under de första tre åren. Därefter håller man ofta fast vid sin verksamhet.

Diskussion

Kartläggningen ger en samlad bild hösten 1997 av hur många socionomer med verksamhet inom hälso- och sjukvård (kuratorer) som har disputerat, inom vilken disciplin och hur den fortsatta karriären ser ut efter disputationen. Den visar att kuratorer i första hand väl-

jer en medicinsk institution för sitt avhandlingsarbete och att de filosofie doktorernas verksamhet är inriktad mot undervisning medan doktorerna i medicinsk vetenskap oftare kombinerar olika verksamheter tillsammans med forskningsarbete.

Det är glädjande att det finns några docenter eftersom det innebär en möjlighet att få handledning av en disputerad socionom i sitt eget forskningsarbete. Många doktorer är meriterade för arbete som forskningsledare om det fanns sådana tjänster. De som nu är doktorander kommer att dra med sig andra intresserade socionomer - det blir ofta en snöbollseffekt - och det kommer därför snart att behövas forskningsledare med disputerade socionomers kompetens vid universitetssjukhusen. Man kan räkna med många positiva effekter av den vetenskapliga kompetensen. Som exempel kan nämnas att initiera social forskning inom hälso- och sjukvård, handleda socionomer med intresse för forskning i ämnet, medverka till att återföra forskningsresultat till praktiskt patientarbete varigenom kvaliteten i det kliniska arbetet kan förbättras, stimulera till kompetenshöjning och metodutveckling.

Det är viktigt att också socialhögskolorna blir mera medvetna om den pågående forskningsaktiviteten bland socionomer i hälso- och sjukvård och ökar sitt intresse för denna grupp av forskare. Vad gäller undervisning och utveckling av ämnet socialt arbete vid socialhögskolorna är det beklagligt att sådan kompetens i hög

grad går förbi dessa institutioner.

Det nätverk som bildades år 1995 är en länk mellan forskningen vid medicinsk och social institution. Nätverket har hittills varit en offensiv påtryckare vad gäller såväl undervisning som forskning i socialt arbete i hälso- och sjukvård. Det har lett till ett konstruktivt samarbete där flera socialhögskolor nu har kurser i ämnet både på grundutbildning och magisternivå, där det börjar finnas intresserade handledare och där socialt arbete och medicinsk kunskap kan befrukta varandra i avsikt att förbättra kvaliteten i vården för patienterna.

REFERENSER

- Dellgran P, Höijer S* (1996): Hårda fakta om mjuka data. Nordisk socialt arbeid, nr 3.
- Engberg B* (1990): I valet och kvalet. En studie av forskning och utvecklingsarbete (FoU) bland kuratorer inom svensk hälso- och sjukvård. Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Moen E* (1995): Allt som har skrivits i socialt arbete. Umeå. FORSA. Förbundet för forskning i socialt arbete.
- Fredlund U* (1997): Kuratorsverksamhet inom svensk sjukvård under 70 år. Svensk Kuratorsförening, Stockholm. Staffanstorps tryckeri.
- Karlsson P-Å, Kihlström A* (1996): Doktorer i socialt arbete. Varifrån, varthän, nytta?. Göteborgs universitet, Institutionen för socialt arbete. Skriftserie 1996:5.
- Pettersson U* (1996): Forskning i socialt arbete - vad kan kuratorer göra? Socialmedicinsk Tidskrift 1;73.